

UOT: 342.5.323.

ULU ÖNDƏR HEYDƏR ƏLİYEVİN SİYASİ XƏTTİNDƏ MİLLİ STRATEGİYA MƏSƏLƏLƏRİ

Yusif Aliyev
Fizika elmləri doktoru, dosent
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Quba filialı
Bakı, Azərbaycan
yusif.aliyev@adpu.edu.az

Xülasə

Ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqı qarşısında gördüyü misilsiz xidmətləri haqqında danışılır və yüz illər boyunca da danışılacaqdır. Çünki dövlətimiz yeni-yeni uğurlar, nailiyyətlər qazandıqca onun təməlinə ulu öndərin ağıllı zəkasının, uzaqgörən siyasətinin, mahir strateqliyinin şahidi olur. XXI yüzildə dünya hərbi tarixinin möcüzəsi hesab edilən 44 günlük Vətən müharibəsinin qalibiyyət təməlləri də məhz ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən 50 il öncə atılmışdır. Təqdim edilən məqalədə Heydər Əliyev tərəfindən yaradılmış Cəmşid Naxçıvanski adına hərbi liseyin yaradılmasının önəmindən bəhs edilir. Qeyd edilir ki, bu ali hərbi məktəbin yaradılması ilə Azərbaycan cəmiyyətində milli və dissident fikir hərəkatına yeni nəfəs gətirildi.

Açar sözlər: Heydər Əliyev, Cəmşid Naxçıvanski, milli düşüncə, lider.

ISSUES OF NATIONAL STRATEGY IN THE POLITICAL LINE OF THE GREAT LEADER HEYDAR ALIYEV

Yusif Aliyev
Doktor Physical Sciences, ass. Professor
Azerbaijan State Pedagogical University, Quba Department
Azerbaijan, Baku

Summary

Great leader Heydar Aliyev's unparalleled services to the people of Azerbaijan are talked about and will be talked about for hundreds of years. Because as our state gains new successes and achievements, we witness the great leader's smart intelligence, visionary policy, and skillful strategy at its foundation. The victory foundations of the 44-day Patriotic War, which is considered a miracle of world military history in the 21st century, were laid by the great leader Heydar Aliyev 50 years ago. The presented article talks about the importance of the establishment of Jamshid Nakhchivanski Military Lyceum founded by Heydar Aliyev. It is noted that with the establishment of this higher military school, a new breath was brought to the national and dissident thought movement in the Azerbaijani society.

Key words: Heydar Aliyev, Jamshid Nakhchivanski, national thought, leader.

Вопросы национальной стратегии в политической линии великого лидера Гейдара Алиева

Юсиф Алыев
Азербайджанский Государственный Педагогический Университет,
Губинский филиал
Баку, Азербайджан

Резюме

О беспрецедентных заслугах великого лидера Гейдара Алиева перед азербайджанским народом говорят и будут говорить еще сотни лет. Потому что по мере того, как наше государство добивается новых успехов и достижений, мы являемся свидетелями умного интеллекта, дальновидной политики и умелой стратегии великого лидера, лежащих в его основе. Основы победы в 44-дневной Отечественной войне, считающейся чудом мировой военной истории XXI века, были заложены великим лидером Гейдаром Алиевым 50 лет назад. В представленной статье говорится о важности создания основанного Гейдаром Алиевым Военного лица имени Джамшида Нахчыванского. Отмечается, что с созданием этого высшего военного училища новое дыхание было придано национально-диссидентскому движению в азербайджанском обществе.

Ключевые слова: Гейдар Алиев, Джамшид Нахчыванский, национальная мысль, лидер

Aktuallıq. Tarixin bütün dövrlərində taleyini öz xalqının taleyi ilə birgə yaşamağı bacarmış nəhəng şəxsiyyətlər tarix yazma bilməkdir. Təbii ki, bu qoşa taleyi bir arada yaşamaq çox çətindir. Görkəmli fransız yazıçı-dramaturqu Onore de Balzak yazır ki, taleyə ancaq öz gücü ilə ən çətin maneələri dəf etdikdən sonra nail olmaq olar [1]. Bu işə dəhi istedadla malik insanların yoludur. Çünki istedad yalnız illəri, dahilik işə zamanları qabaqlayır.

Annotasiya. Bəşər tarixində zamanları qabaqlayaraq xalqı, milləti üçün yaşamış, yaratmış elə dahilər var ki, onların adları həmişə mənsub olduğu xalqın varlığı ilə yanaşı çəkilir. Bu cür dahilərin zəkasının, istedadlarının, ağıllarının dərin qatlarında xalqa sevgi, məhəbbət, xidmət hissləri dayanır. Əgər dünya tarixini geriye doğru vərəqləsək görürük ki, böyük tarixi şəxsiyyətlərin adları xalqın əbədi yaddaşında həkk olub. O dəhi şəxsiyyətlərdən biri də Azərbaycan xalqının böyük oğlu Heydər Əliyevdir. Əgər xalqa xidmətləri naminə Corc Vaşinqtonun amerikalılar, Otto fon Bismarkın almanlar, I Pyotrun ruslar, Atatürkün Anadolu türkləri, Şarl de Qollun iş fransızlar üçün kim olduğunu söyləsək, ulu öndər Heydər Əliyevin də Azərbaycan xalqı üçün eyni zirvədə olduğunu deyə bilərik.

Metod. Məqalədə tarixi-müqayisəli, qarşılaşdırma, təsviri metodlardan istifadə edilmişdir.

Giriş. Dəhi şəxsiyyətin 2023-cü ildə 100 yaşı tamam olur. Bu münasibətlə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin sərəncamı ilə 2023-cü il Azərbaycanda “Heydər Əliyev ili” elan olunmuşdur. Xalq öz öndərinə, ümummilli liderinə olan sevgi və sayğısını ifadə etmək üçün səmimiyyətdən və doğmalıqdan doğan hisslərini ifadə edir. Ulu öndərin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş konfranslar, sinpoziumlar, seminarlar, ustad dərsləri, müsabiqələr, yürüş və düşərgələr təşkil edərək Heydər Əliyev irsini gənclərə və gələcək nəsillərə aşılayaraq, azərbaycançılıq ideologiyası təbliğ edilir [2].

Bundan başqa ulu öndər Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətini tədqiq edən çoxlu xatirələr, elmi-publistik məqalələr yazılır ki, bunlar da bu fenomenal şəxsiyyətin görünməyən, bilinməyən tərəflərini bizlərə çatdırmaqda önəmlik daşıyır.

Bu gün bütün dünyanın gözü qarşısında Azərbaycanın inkişafı, qüdrətlənməsi və regional gücdən global gücə çevrilmək prosesi gedir. Maşallah! Heç şübhəsiz ki, bugünkü inkişafın təməli bütün detalları məhz ulu öndər Heydər Əliyevin adına bağlıdır. Belə ki, bu gün hər birimizin qürurla söylədiyi “Heydər Əliyev müasir Azərbaycanın qurucusu, memarıdır” zərb məsələnin bütünlüklə öz yerində olduğunu görürük.

Təbii ki, ümummilli lider haqqında tədqiqat apararkən mütləq şəkildə akademik yanaşmalardan istifadə olunmalı, bu nəhəng şəxsiyyətin fəaliyyəti sinergetik təhlillərlə öyrənilməlidir. Çünki Heydər

Əliyev hər hansı bir işi görərkən onun alt qatında xalqın gələcəyinə doğru hədəflənmiş strategiya qururdu ki, bunun da nəticələri 10,15 il sonra büruzə verərdi.

Ulu öndər Heydər Əliyevin birbaşa təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə yaradılan Cəmçid Naxçıvanski adına hərbi liseyin Azərbaycan xalqının milli birliyinin formalaşmasında oynadığı roldan bəhs etmək qarşıya qoyulmuşdur. Belə ki, ulu öndər bu liseyi yaradarkən gəncliyə, ziyalılara, ədəbiyyatçılara hansı mesajları ötürmüşdür, sualı üzərindən araşdırma aparmışam.

...1970-ci illərdə Azərbaycan ərazilərinə qarşı erməni əli yenidən uzanmışdır. Lakin Kremldəki havadarlarının sayəsində hər şeyə asanlıqla nail olmağa öyrəşmiş ermənilərin qarşısında “dəmir sədd” əmələ gəlmişdir. Bu maneənin müəllifi isə Heydər Əliyev idi.

Heydər Əliyev Azərbaycan SSR Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsində çalışarkən ən kiçik vəzifəsində belə xalqına qarşı yönəlmiş qüvvələri müxtəlif yollarla dəf etmişdir. O, 1945-ci ildən sonra Azərbaycan xalqına qarşı yönəlmiş yeni repressiya dalğasının qarşısını almağa başladı. Belə ki, müharibədən sonra “vətəni alman cəuslarından təmizləmək” adı altında Azərbaycanda represiyadan yayınmış, müharibədən sağ qayıtmış ziyalıları, milli düşüncəli rəhbər şəxsləri ölüm pəncəsindən, sürgündən və digər məşəqqətli olaylardan qorumaya çalışırdı. Heydər Əliyev bilirdi ki, onun türk oğlu kimi ölkənin ən vacib güc strukturunda çalışması Moskva tərəfindən qəbul edilməzdir. Lakin bütün bunlara baxmayaraq H.Əliyev peşəkar təhlükəsislik zabiti kimi fəaliyyətini digər “vacib” sahələrə yönəldərək əsas hədəfi diqqətdən yayındırmağı bacarırdı. Heydər Əliyev təhlükəsizlik orqanında yüksək vəzifələrə yüksəldikcə aşağı vəzifələrə milli düşüncəli, özünün yaxşı tanıdığı gəncləri irəli çəkərək milli problemlərin həllini daha da sürətləndirirdi.

O, 1967-ci ildə Azərbaycanın SSR Nazirlər soveti yanında Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin sədri vəzifəsinə təyin olunduqdan sonra daha böyük amallar uğurunda işlər görməyə başladı. Yad millətlərin nümayəndələrini yüksək vəzifələrdən uzaqdaşdıraraq xalqın düşünən beyinlərini, gələcək müstəqilliyə rəvac verən dissident fikir hərəkatının gizlin yayılmasına təminat yarandı. Bütün bu işlərin önündə, arxasında və mərkəzində isə Heydər Əliyev izi vardı. O, daim xalqın başı üzərində dayanmış qara buludları dağıdırdı.

Ölkənin milli təhlükəsizliyinin çətin olduğu bir vaxtda siyasi səhnədə kök salmış intriqlar, korrupsiya, erməni hiyləsinə uyma kimi halları bir ənənəyə çevrilmişdi. Belə ki, bir vaxtda SSRİ rəhbərliyi Azərbaycanı idarə edə biləcək şəxsin məhz Heydər Əliyev olduğunu məcburi şəkildə qəbul etdi. Erməni əsilli rəhbərlər buna etiraz etsələr də diqqətlər yenidən Heydər Əliyevin üzərində kəşişdi. Beləliklə Heydər Əliyev 14 iyul 1969-cu ildə Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Plenumunda Azərbaycan SSR Mərkəzi Komitənin birinci katibi seçildi.

Heydər Əliyevin siyasi rəhbərliyə gətirildiyi dövr Azərbaycan üçün çox çətin bir dövr idi. Ən çətin məsələ isə Azərbaycan ərazilərinə qarşı yönəlmiş erməni iddiaları idi. Heydər Əliyev çox yaxşı dərk edirdi ki, 1923-cü ildən yaradılmış, heç bir hüquqi əsası olmayan Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin gec tez Ermənistanla birləşdirilməsi məsələsi gündəmə gətiriləcək. Çünki mənfur ermənilər buna ciddi-cəhdlə hazırlaşırdılar. Qafqazşünas alim Tadeuş Svetoxovski əsərlərində ermənilərin Qafqazda rusların aləti olduğunu bildirərək qeyd edir: ruslar üçün ermənilər Fransa üçün Livandakı maronitlər kimi idi. Ruslar xristian erməniləri Azərbaycan ərazilərində yerlədirməklə Cənubi Qafqazda mövcud olan demoqrafik şərtləri özlərinə uyğun dəyişməyə çalışırdı [3].

Heydər Əliyev rus imperiyasının bu siyasətini bildiyinə görə belə problemlərin qarşısında mütləq şəkildə daha mətin dayanmalı olduğunu dərk etmişdi. Ona görə də ilk vaxtlar şəxsi əlaqələri sayəsində məsələlərin həlli qarşısında ciddi duruş gətirdi. Öncə ölkənin ərazi bütövlüyünü iqtisadi rayonlaşmalar formasında SSRİ miqyasında önə çəkdi. Daha sonra əyalətlərdə sənayeləşmə

proseslərinin daha geniş vüsət almasına nail oldu.

Təbii ki, bu da problemlərin tam həlli demək deyildir. Heydər Əliyev bütün problemlərin həllini strateji hədəflər üzərində qurmağı bacaran dahi strateq idi. Bunun üçün o, ölkənin iqtisadi rayonlaşmasını həyata keçirərkən təhsili, elmi və mədəniyyəti də bu sahələrlə paralel inkişaf etdirirdi. Vaxtilə paytaxt Bakının əhalisinin böyük əksəriyyətini digər xalqların nümayəndələri ilə böyüdürdülər. Azərbaycanın əyalətindən gələn gənclərin Bakıda ev almaları, paytaxta qeydiyyatda düşmələri böyük bir əngələ çevrilmişdi. Lakin ulu öndər bu problemi də müdrik uzaqgörənliklə həll etdi ki, heç bir səs-səmir çıxmadı. Bakıda neft sənayesinin genişlənməsi və işçi kadrlara ehtiyacın nəzərə alınması ilə paytaxta bölgələrdən on minlərlə işçi kadr axını başladı. Gənc ailələrin yaşayışını təmin etmək məqsədilə yeni qəsəbələr, mikrorayonlar inşa edilməyə başladı. Bununla da artıq ölkənin paytaxtı regionlarla inteqrasiya edərək inkişaf etməyə başladı.

Bakı və Sumqayıt şəhərlərinin baş plana uyğun şəkildə böyüməsi nəticəsində yeni məktəblərin yaradılmasına ehtiyac yarandığından Heydər Əliyev bu fürsətdən də ustalıqla yararlanma bilmişdi. Öz millətinin, xalqının gələcəyi naminə tikilən məktəblərin böyük əksəriyyətində tədris Azərbaycan dilində həyata keçirilməyə başladı. Bəzi məktəblərdə isə rus və Azərbaycan bölmələri bir yerdə yaradılmışdı ki, rus dilində təhsil alan gənclər Azərbaycan dilində təhsil alan şagirdlərlə iç-içə olsunlar. Bu məktəblərin müəllim kadrlarla təmin olunması üçün də ali məktəblərdə pedoqoji kadr hazırlığına ciddi diqqət yetirildi. Yeni ixtisaslar açıldı, qəbul planları bir neçə dəfə artırıldı. Pedaqoji profilli yeni ali məktəblər yaradıldı.

Bütün bunlar və bir çox bilmədiyimiz planlaşmış işlər böyük strateqin görmək istədiyi böyük işlərin təməli idi. Nəhəyə ki, ulu öndər daha böyük arzusunun həyata keçirilməsinin vaxtı çatdığına əmin oldu. İl 1971-ci il, ulu öndər Heydər Əliyevin siyası rəhbərliyinin 3-cü ili, nəinki ölkənin, bütün SSRİ-nin tarixində nadir sayıla biləcək bir siyası, mədəni hadisə baş verdi.

Ermənilərin Qarabağ bölgəsi ətrafında Kəlbəcər rayonunun prespektivsizliyi ilə bağlı bu rayonun ərazisinin bölünməsi və ya Ermənistanı verilməsi ilə bağlı iddiaların səhnəyə gətirildiyi bir dövüdə Heydər Əliyev düşmənlərin səsini birdəfəlik kəsəcək addım atdı.

Azərbaycanda milli hərbi kadrlar hazırlayacaq məktəb fəaliyyətə başlamışdır. Ermənilər bu məktəbin yaradılmasına qarşı bütün imkanları ilə mane olmağa çalışsalar da mümkün olmamışdır. SSRİ-də hərbi təmayüllü Maksimov və Suvorov adına iki internat məktəb mövcud olsa da, ulu öndər bu məktəblərin Azərbaycandan uzaq olmasını və tədrisin rus dilində olmasını əsas gətirərək Azərbaycanda hərbi təmayüllü məktəbin açılmasının vacib olduğuna Moskvadakılara qəbul etdirmişdir. Hərbi təmayüllü məktəb 1971-ci ilin noyabr ayında açılır. Açılışda ulu öndər Heydər Əliyev şəxsən iştirak etmişdir. Mərasimdə çıxışı zamanı bildiri ki, hərbi məktəbdə diviziya komandiri Cəmşid Naxçıvaniskinin adını verir [4].

Həmin vaxt heç kimin tanımadığı Cəmşid Naxçıvaniskinin adının birdən birə meydana gəlməsi çoxlu suallar doğurdu. Kim idi Cəmşid Naxçıvaniski? Nədən Cəmşid Naxçıvaniskinin adı verildi, çətinliklə ərsəyə gətirilən hərbi məktəbə?

Bu sualların sırasını genişləndirsək o dövr üçün bunun cavabını tapmaq çox çətin olardı. Əslində hərbi məktəbin Sovet hərbi xadimləri olan Mixail Kutuzovun, Kliment Voraşilovun, Georgi Jukovun, Konstantin Rokossovskinin, lap elə Həzi Aslanovun və s. adının deyil, Cəmşid Naxçıvaniskinin adının verilməsi özü-özlüyündə cəmiyyətə bir vacib mesaj ünvanlayırdı.

Heydər Əliyev çox yaxşı bilirdi ki, hərbi məktəblərin fəlsəfəsində vicdan, məsuliyyət və cavabdehlik hər şeydən üstündür. Burada hər şey hərbi modelə xas olan vahid standartlar daxilində baş verir. O bilirdi ki, hərbi məktəb təhsili insanı tam tərbiyə etməklə yanaşı bu tərbiyə hərbiçilərin

şüuruna, cisminə, ruhuna hopur və onları akademik səviyyəli fiziki və mənəvi potensiala malik millikadr kimi yetişdirməyə imkan verir. Buna görə də Azərbaycanda yaradılan hərbi məktəbə Cəmşid Naxçıvanski adını verməklə Azərbaycanda milli düşüncənin oyanmasına, dissident fikir hərəkatının inkişafına zəmin yaratmış oldu.

Nəticə. Cəmşid Naxçıvanski adının yeni yaradılan hərbi məktəbə verilməsinin əsas motiviniqabarıq şəkildə aşağıdakı kimi izah etmək olar.

1. Cəmşid Naxçıvanski Azərbaycan Demokratik Respublikasının generalı olduğuna görə cəmiyyətdə cumhuriyyətlə bağlı fikirlərin oyanmasına.
2. Cəmşid Naxçıvanski 26 avqust 1938-ci ildə Lefortova zindanında antisovet təşkilatların işində iştirakı adı ilə repressiya qurbanı kimi güllələnməsi ilə repressiya qurbanlarının yenidən gündəmə gətirilməsi.
3. Cəmşid Naxçıvanski Azərbaycan Demokratik Cumhuriyyəti dönəmində Qafqaz İslam ordsunun təşkilində iştirak etməsi, bolşevik və ermənilərə qarşı şərəfli döyüş yolu keçməsi və həmçinin Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin naziri, artilleriya generalı Səmədbəy Mehmandarovun 24 mart 1920-ci il tarixli əmri ilə 2-ci Qarabağ süvari alayının komandiri təyinedilməsi ilə Qarabağın tarixi Azərbaycanın torpağı olmasının sübut etməsi.

Qeyd edilən bu üç motiv Cəmşid Naxçıvanski adına hərbi məktəbin yaradılmasından sonra millihərbi kadrların yetişdirilməsi ilə milli dissident mübarizənin yaranmasına, bununla da milli məfkurənin oyanmasına yol açıldı. Bu hadisədən sonra Heydər Əliyev daha diqqətli, daha həssas yanaşmalar sərgiləməyə başladı.

Beləliklə, ulu öndərin uzaqgörən dahi strategik bacarığında doğan fəaliyyətlərinin hər birində Azərbaycanın uğurunun zərrləri dayanır. Heydər Əliyevin müəllifi olduğu Azərbaycançılıq ideologiyası tarixin ağır sınaqlarından uğurla çıxmış və bu gün də eyni xətlə xalqı, dövləti uğurlu gələcəyə doğru aparır. Dünya hərbi tarixinin möcüzəsi və əfsanəsi hesab edilən 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan xalqı bir daha Heydər Əliyev siyasətinin, Azərbaycançılıq ideologiyasının uğurlu nəticələrini sınaqdan çıxmış gördü.

Müstəqil Azərbaycanın dövlət quruculuğunun, güclü iqtisadiyyatın, milli və siyasi şüurun inkişafının son 50-60 ili dünya şöhrətli böyük siyasi xadim, ideoloq, dərin zəkaya, ensiklopedik biliyə malik olan Heydər Əliyevin adı, fəaliyyəti və şəxsiyyəti ilə bağlıdır. O bütün mürəkkəb proseslərdən, çətin dövrlərdən məharətlə çıxıb bilməmiş və öz taleyini xalqının taleyi ilə birgə bağlayaraq yaşamış dahidir.

Ədəbiyyat

1. <https://trungnguyenlegend.com/honore-de-balzac-when-i-drink-coffee-ideas-appear/?lang=en>.
2. <https://president.az/az/articles/view/58005>.
3. Cornell S., Small nations and Great Powers/ A study of ethnopolitical conflict in the Caucasus.
– UK^ Routledge Curzon, - 480 p.
4. A. Qurbani, “Böyük gələcəyə baxış”, Bakı, 2022, 320 s.

10.10.2023

17.10.2023